

İslamiyet ve Türkler - 1

Kazanım Ders Notu - 8

» İslamiyet Öncesinde Türklerde Din ve İnanç

Türklerin geniş bir coğrafyada yaşamaları ve farklı dinlerle temas hâlinde olmaları, çeşitli din ve inançları benimsemelerinde etkili olmuştur. İslamiyet'ten önce Türkler Gök Tanrı, Budizm, Şamanizm, Zerdüştlük, Manihaizm ve Hristiyanlık gibi din ve inançları kabul etmişlerdir. Bunlar içinde en yaygın olanı Gök Tanrı inancıydı.

» Türklerin İslamiyet'e Geçiş

Türklerin Müslüman Araplarla ilk temasları Hz. Ömer zamanında gerçekleştirilen fetihlerle başladı. Ancak Türklerin toplu olarak İslamiyet'i kabul etmeleri ve Türk-İslam devleti kuracak çoğunluğa ulaşabilmeleri üç asırlık bir zamanı buldu.

Talas Savaşı (751)

Abbasilerle Çinliler arasında yaşanan bu savaşta Karluk Türkleri, Abbasileri desteklemiş ve Abbasiler savaşı kazanmıştır. **Bu savaştan sonra** Türklerle Abbasiler arasında olumlu ilişkiler başlamış ve **Türkler kitleler halinde Müslüman olmaya başlamıştır.**

- Orta Asya'da İslamiyet'i kabul eden **ilk Türk boyu Karluklar, ilk Türk devleti ise Karahanlılardır.**
- Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin gerekçeleri şunlardır;
 - ① Emevilerin aksine Abbasilerin uyguladığı eşit ve hoşgörülü politikalar
 - ② İslamiyet'teki Allah inancı ile Türklerdeki Gök Tanrı inancının birbirine benzemesi
 - ③ İslamiyet'teki cihat anlayışı (İslamiyet'i yayma) ile Türklerdeki cihan hâkimiyeti anlayışının birbirine benzemesi
 - ④ İslamiyet'teki ahiret inancının, cennet ve cehennem kavramlarının Türklerde de görülmesi
- Türkistan'da İslam dininin tanınması ilk olarak tüccarlar aracılığıyla gerçekleşmişti. Orta Asya'daki medreselerde yetişen dervişler, ticaret kervanlarına karışarak görüşükleri insanlara İslamiyet'in esaslarını anlatıp öğrettiler.

» Türklerin İslam Dünyasına Olan Katkıları

- Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda değişim ve etkileşimler olmuştur. Türkler askeri ve siyasi olarak İslam dünyasına hizmetler yapmış ve İslamiyet'in yayılmasını sağlamıştır.

Türklerin İslam dünyasına katkılarından bazıları şunlardır;

- ✓ Abbasi halifelerini koruyarak İslamiyet'in koruyuculuğunu üstlendiler.
- ✓ Değişik kıtalarda İslamiyet'in yayılmasını sağladılar.
- ✓ Osmanlı döneminde halifelik unvanı ile İslam dünyasına siyasi liderlik yaptılar.
- ✓ Medrese, cami, külliye, türbe gibi mimari eserler inşa ederek İslam kültürünün yayılmasına katkıda bulundular.

» Samarra ve Avasım Şehirleri

- Abbasiler zamanında Türkler, İslamiyet'in yayılması için askeri ve yönetim alanında birçok katkıda bulundular. Abbasiler, Türkleri askeri özelliklerini kaybetmelerini için **Samarra** adı verilen şehre yerleştirdiler. Ayrıca Bizans'a karşı sınırda kurulan **Avasım** şehirlerine de Türkleri yerleştirdiler.

» Yönetim Alanında Yaşanan Değişiklikler

- Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte yönetim alanında da bazı değişiklikler yaşanmıştır.
 - Devlet işlerinin görüşüldüğü kurultay, divan adı verilen bir meclise dönüştü.
 - Hükümdarlar halifeden onay alarak tahta geçmeye başladı.
 - Paraların üzerine halifenin ismi yazılarak halife adına hutbe okutulmaya başlandı.
 - Hükümdarlar İslami isim ve unvanlar almaya başladı.

İslamiyet ve Türkler - 2

Kazanım Ders Notu - 8

» İlk Türk İslam Devletleri

- İlk Türk İslam devletleri şunlardır; Karahanlılar, Gazneliler ve Büyük Selçuklu Devleti

» Karahanlılar (840-1212)

- Kurucusu Bilge Kül Kadir Han'dır. Satuk Buğra Han zamanında İslamiyet'i kabul ettiler.
- Bu dönemde **Kaşgarlı Mahmut**, Araplara Türkçeyi öğretmek ve Türk dilinin üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla **Divan-ü Lugâti't Türk** adıyla bir sözlük hazırlamıştır.
- **Yusuf Has Hacib** ise **Kutadgu Bilig** adlı kitabında hükümdara devlet yönetimi konularında tavsiyeler sunmaktadır. **Edib Ahmet Yükneki**'nin **Atabetü'l Hakâyık**'ı ve **Hoca Ahmed Yesevi**'nin **Divân-ı Hikmet**'i de dönemin önemli eserleri arasında yer alır.
- Diğer Türk İslam devletlerine göre **Türk kültüründen en az uzaklaşan devletlerden biri Karahanlılar olmuştur**. Bunun nedeni **nüfusunun çoğunluğunun Türk olmasıdır**.

» Gazneliler (963-1186)

- Gazneliler, 963 yılında Afganistan'da yer alan Gazne şehrinde Alp Tigin tarafından kuruldu.
- Devletin en ünlü hükümdarı **Hindistan'a on yedi sefer düzenleyerek burada İslamiyet'i yayan Gazneli Mahmut**'tur.
- İslamiyet'e yaptığı katkılardan dolayı Abbasi halifesi tarafından Gazneli Mahmut'a **"sultan"** unvanı verilmiştir. Bu durum Türklerin İslamiyet'in siyasi lideri ve askeri koruyucusu olduğunun bir göstergesidir.
- Gazneli Mahmut farklı milletler arasında ayrım yapmamış ve hoşgörü bir yönetim sergilemiştir.
- Biruni ve Firdevsi gibi birçok bilgin ve şairi koruyan Gazneli Mahmut, bilimin ve edebiyatın gelişmesine de katkıda bulunmuştur.
- Gazneli Sultanı Mesud, 1040 yılında Selçuklularla yaptığı Dandanakan Savaşı'nda yenilmiştir. Bu savaş sonrasında Gazneli Devleti zayıflama sürecine girmiş ve 1186 yılında yıkılmıştır.

» Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157)

- Oğuzlara bağlı Kınık boyundan gelen Selçuklular, Tuğrul Bey zamanında Dandanakan Savaşı'nı kazanarak Horasan'da kendi devletlerini kurdular. Tuğrul Bey, devleti kardeşi Çağrı Bey ile birlikte yönetmiştir. Bu durum ikili sistemin devam ettirildiğinin göstergesidir.

Tuğrul Bey Dönemi

- Bizans İmparatorluğu'nu Pasinler Savaşı'nda yenmiştir (1048).
- Abbasi halifesini koruduğu için **"Doğu'nun ve Batı'nın Sultanı"** unvanını almış ve İslamiyet'in siyasi lideri olmuştur.

Alparslan Dönemi

- Bizans ile 1071 yılında yapılan Malazgirt Savaşı'nı kazanmıştır. Bu savaş ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.

Melikşah Dönemi

- Selçuklular en parlak dönemini Melikşah devrinde yaşamıştır.
- Ömer Hayyam'a bir takvim hazırlattı. Güneş yılını esas alan, Türklere ait olan bu takvime Celali Takvimi denildi.

Vezir Nizamülmülk

- Sultan Alparslan ve Melikşah dönemlerinde vezirlik yaptı.
- Nizamiye Medreselerinin ülkenin birçok şehrine yayılmasını sağladı. Ayrıca devlet işlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğini anlatan "Siyasetname" adlı eseri yazdı.
- **Büyük Selçuklu Devleti'nin Türk İslam dünyasına bazı katkıları şunlardır;** Abbasi halifesini koruyarak İslamiyet'in siyasi liderliğini üstlendiler. Bizans ile yaptıkları savaşlarla Anadolu'ya İslamiyet'in yayılmasını sağladılar. Medrese, cami, külliye, türbe gibi mimari eserler inşa ederek İslam kültürünün yayılmasına katkıda bulundular.